

'Dat een leerling lastig is, betekent niet dat hij dom is'

Ze zijn er: de jongeren die na een moeilijke schoolloopbaan hun talenten volledig waarmaken, dankzij hun eigen doorzettingsvermogen en de steun van een of meer belangrijke mentoren. In deel 1: het verhaal van Sümer şen.

Tekst: Martien Versteegh / Grote foto: Rafael Pól on Unsplash, portret Sümer: Martien Versteegh

“Mensen die een universitaire opleiding deden, waren in mijn ogen bijna *übermensen*”, vertelt Sümer Şen (24). Tegenwoordig weet hij beter: hij volgt zelf een wo-opleiding. “Ik heb leren relativeren”, zegt hij met een innemende glimlach. “Natuurlijk ben ik geen übermensch. Er bestaan helemaal geen übermensen.” Dat was nogal een openbaring voor een jongen die jarenlang te horen had gekregen dat hij vooral niet te hoge ambities moest hebben.

Inmiddels studeert Sümer filosofie aan de Radboud Universiteit. Hij is daar tutor, iets wat hij nooit had durven dromen. “Dat tutorschap houdt in dat ik eerstejaars studenten filosofische vaardigheden bijbreng. Maar een docent heeft ook een psychologische rol, een pedagogische taak. Ik wil mijn studenten laten merken dat ik om ze geef. Ik ben geïnteresseerd in hun leven. Bovendien wil ik ze leren om fouten te durven maken.” Allemaal zaken die hij zelf lange tijd gemist heeft op school.

Sluimerende stress

Als kind van Turkse immigranten voelt Sümer weinig aansluiting in Venlo. Dat zijn vader grotendeels uit beeld verdwijnt als hij nog op de basisschool zit, maakt dat het niet goed met hem gaat. Zijn moeder werkt zich een slag in de rondte om te zorgen voor brood op de plank. Geen eenvoudige opgave, aangezien ze de Nederlandse taal nauwelijks machtig is. “Ik heb met eigen ogen gezien wat de impact is als je je echtgenote niet laat meedoen in de maatschappij. Het was zo moeilijk voor mijn moeder toen ze er alleen voor kwam te staan.” Sümers moeder doet het geweldig. Ook na een werkdag van soms wel vijftien uur slaagt ze er nog in om voor haar kinderen een geruststellende glimlach tevoorschijn te toveren. “Ze wilde ons het vertrouwen geven dat het goed zou komen.”

Maar het structurele geldgebrek levert Sümer stress op. “Ik ontwikkelde serieuze armoede-angst. Het nare is dat dit geen momentopname is, het is aldoor sluimerend aanwezig.

Ik was bang dat ze de elektriciteit weer af zouden sluiten en als er werd aangebeld, vreesde ik een deurwaarder.”

‘Het uitgangspunt was altijd: je kunt het niet, tenzij je bewijst dat je het wel kunt’

Gespiekt

Sümer gaat naar vmbo-kader, waar hij al in de tweede week te horen krijgt dat hij het waarschijnlijk niet zal halen. “Ik snapte niet waar die docent zijn mening op baseerde. Ik had het gevoel allemaal mensen om me heen te hebben die geen vertrouwen in me hadden. Mijn moeder was de enige uitzondering. Dat zorgde voor een soort bewijsdrang.” En die gaat gepaard met stress.

Sümer wordt somber en rebels. “Ik vertoonde misschien gedragsproblemen, maar is dat een goede reden om aan mijn intellectuele vermogen te twijfelen? Dat een jongere lastig is, betekent niet dat hij dom is. Ons schoolsysteem lijkt daarop niet goed toegerust. Het uitgangspunt op het vmbo en later op het mbo was altijd: je kunt het niet, tenzij je bewijst dat je het wel kunt.” En dan moet het ook nog eens extreem duidelijk bewijs zijn. Zelfs een tien halen voor een toets, blijkt niet afdoende. Want als Sümer daar een keer in slaagt, is de reactie: ‘Je hebt zeker gespiekt.’ “Alsof ik voor een tien zou zijn gegaan als ik had gespiekt,” zegt Sümer lachend. Maar je kunt nog steeds de gekwetstheid in zijn ogen zien.

Mentor

Er is één uitzondering op de regel: zijn mentor meneer Crins. “Ik weet niet hoe vaak hij me straffen heeft bespaard, noch h^oe hij dat deed. Maar het voelde goed iemand te hebben die me kansen bood. Die naar me luisterde als ik zei naar het hbo te willen. Hij begreep dat ik veel had meegemaakt en dat ik eerder steun dan straf nodig had.”

Sümers zelfvertrouwen groeit, ondanks het expliciete en impliciete wantrouwen dat hij grotendeels ervaart. “Ik deed een opleiding tot juridisch medewerker. Daarbij was het handig dat ik goedgebekt was. Dat ik dat vermogen ook regelmatig tégen mijn docenten gebruikte, konden ze me toch moeilijk kwalijk nemen? Ik herinner me het gezicht van een van mijn docenten nog, dat dieprood werd toen ik haar verbaal aanviel. Ik was zestien en was me totaal niet bewust van de kracht van mijn woorden. Ik schrok van haar reactie, dat wel. Wat had ik gedaan? Maar het liet me ergens ook koud. Zij en haar collega’s maakten me het leven zuur. Niets wat ik deed was goed. Het voelde bevredigend als ik erin slaagde een leraar of lerares de mond te snoeren.”

‘Mijn mentor begreep dat ik veel had meegemaakt en dat ik eerder steun dan straf nodig had’

Paniekaanval

In het laatste jaar van het mbo loopt Sümer stage in Weert. Het gaat niet goed met hem: zijn somberheid neemt serieuze vormen aan. Gelukkig treft hij een fijne stagebegeleider. Iemand die ziet dat het niet goed met hem gaat en het door de vingers ziet als hij soms niet op komt dagen. “Het vertrouwen dat zij in mij had, heeft me veel goed gedaan. Ik wil haar eigenlijk graag nog een keer een bedankje sturen. Ik had het echt moeilijk toen. Op een van de dagen waarop ik onderweg was naar Weert kreeg ik een paniekaanval in de trein. Ik kreeg geen lucht meer. Afschuwelijk was dat. Maar ook dat overleefde ik weer. Ik had aan mijn moeder gezien welke moeilijkheden een mens allemaal kan doorstaan. Dat zorgde voor doorzettingsvermogen. Wel besloot ik dat jaar dat ik naar Turkije wilde. Ik was daar misschien opgeteld tien maanden van mijn leven geweest, maar ik had daar altijd het gevoel dat ik er mocht zijn. Terwijl dat hier in Nederland eerder uitzondering dan regel was.”

Inmiddels leest hij in zijn vrije tijd boeken over filosofie en algemene ontwikkeling. Hij stuit op internet op discussies tussen Turkse atheïsten en islamitische filosofen, die hem enorm boeien. Deze interesse wordt op school allesbehalve gestimuleerd. “Als je op een mbo slimmer overkomt dan ze verwachten, is dat een afwijking. En dat laten ze je ook voelen. Studenten omarmen dat beeld, ze internaliseren het. Als ik een woord als ‘speculeren’ gebruikte, werd ik uitgelachen.”

‘Je bent succesvol als je je gaven zo goed mogelijk benut, de beste versie van jezelf wordt’

Ook wordt Sümer uitgelachen als hij zegt de opleiding tot leraar Engels te willen doen. Daar is vraag naar in Turkije, dus dat is het plan. Zijn docent Engels blijft ervan overtuigd dat Sümer een grapje maakt. Maar het is allesbehalve een grapje. Het is een pittig jaar, maar ook een jaar dat Sümers leven verandert. Ineens is hij in een omgeving terechtgekomen waar docenten wél vertrouwen in hem hebben. Ze zien hoe hard hij werkt, ze erkennen zijn aanleg voor lesgeven. Er gaat een wereld voor hem open. Hij kan nauwelijks geloven dat dit ook docenten zijn, zo behulpzaam zijn ze. Hij kijkt met een bijzonder goed gevoel terug op dat jaar. Toch wordt hij ook daar nog af en toe geconfronteerd met het stigma. “Een meisje uit mijn groep dat het jaar niet haalde, gaf toe nogal verrast te zijn geweest dat ik het wel had gehaald. Ze zei: “Toen we aan het jaar begonnen, dacht ik: die Marokkaan gaat het nooit halen.” Ik vond het fijn dat ze zo eerlijk was. Ze realiseerde zich haar fout, ik had het immers wél gehaald. Maar hoe ontstaat zo’n gedachte, wat was het causale verband?” Dan grapt hij: “Ik ben bovendien geen Marokkaan.”

Goed mens

Een van de docenten op de lerarenopleiding stimuleert Sümer sociale wetenschappen te gaan studeren. "Hij zei dat hij hoopte dat ik een rolmodel zou worden. Dat ik anderen zou kunnen helpen die met dezelfde dingen worstelen waar ik mee had geworsteld.

Ik begreep op dat moment nog niet zo goed wat hij bedoelde. En ik had inmiddels bedacht dat ik eigenlijk dolgraag filosofie wilde gaan studeren."

Het een bleek het andere niet uit te sluiten, want Sümer studeert nu filosofie, helpt anderen bij hun studie en begeleidt in zijn vrije tijd jongeren in de moskee. "Hier op de universiteit bloeide ik echt op. Hier kan ik mijn potenties volledig waarmaken. En dat is voor mij succes. Succes kent geen objectieve maatstaf. Je bent succesvol als je je gaven zo goed mogelijk benut, de beste versie van jezelf wordt." En dat is een weg, geen doel. Sümer studeert nog rustig even door en hoopt hierna te mogen promoveren. "Maar ik wil vooral een goed mens worden."

Het verhaal van Sümer Sen is het eerste in een reeks voorbeelden die we op termijn gaan bundelen.